

Analiza citiranja Johna Rawlsa

UVOD

Članek je analiza citiranja del Johna Rawlsa med slovenskimi avtorji, z namenom prikazovanja vpliva njegovih del in bolj specifično, posameznih konceptov, na slovenski znanstveni prostor. Takšna analiza primarno določi frekventnost citiranja, kar uporabimo kot indikator branosti in vpliva njegovih del na bralce.

Drugi, vsebinski del analize je variacija na analizo socitiranja (co-citation analysis), ki izvirno določa skupine avtorjev glede na količino skupnih referenc. Glede na to, da je ta analiza osredotočena samo na enega avtorja, čigar opusu dominira prva verzija dela "A Theory of Justice", tovrstna analiza ne bi prinesla nobenih rezultatov. Velika večina namreč citira to delo, zato na podlagi citiranih del ne moremo govoriti o različnosti med avtorji. Poleg tega je za razvrščanje avtorjev pomembnejša njihova uporaba specifičnih vidikov Rawlsovega dela. Analizo socitiranja sem torej prilagodila tako, da sem za mero podobnosti med skupinami avtorjev analizirala uporabo Rawlsovih konceptov in v povezavi z njimi citiranje drugih avtorjev.

Na podlagi rezultatov sem avtorje razvrščala v skupine in pri vsaki skupini analizirala specifikke le-te, ki jo loči od drugih. Vprašanje, ki sem ga želela najprej razrešiti je: Ali je avtorje mogoče razvrstiti v manjše število homogenih skupin na podlagi njihove podobnosti? Kot drugo pa: Ali razvrstitev avtorjev v skupine in njihove specifikke odsevajo njihovo pozicijo na dimenziji levica – desnica?

Desnico in levico uporabljam v njunem šibkem pomenu kot opisovanje določenega političnega ravnanja in kot določene mentalitete. Ne smemo pozabiti, da sta koncepta relativna, da pomenita nekakšno politično topologijo, kraj v "političnem prostoru", ki nima opravka s politično ontologijo. (Bobbio 75, 83, 84) Zato lahko na tej dimenziji analizirane avtorje lociram samo glede na medsebojne relacije.

Pri tem moramo tudi upoštevati, da to nista absolutna koncepta, marveč le "dva mogoča načina za katalogiziranje različnih političnih idealov in zatorej ne

edina in tudi ne vselej najbolj značilna” (Confrancesco, v: Bobbio 1995: 75). Glede na Rawlsovo delo pa je izbor te dimenzije primeren, še posebej če za merilo razlikovanja izberem stališče, na katero se postavljajo, ko gre za ideal enakosti. Prvina, ki najbolj označuje doktrine in gibanja, ki so se krstila za “leva” in so za takšne tudi pripoznana, je egalitarizem, če ga pojmuje ne kot utopijo o družbi, v kateri so vsi enaki, marveč kot težnjo, ki po eni plati bolj poudarja tisto, zaradi česar so ljudje enaki, kot pa tisto, zaradi česar se razlikujejo, po drugi plati pa pospešuje takšne politične usmeritve, ki skušajo doseči, da bi neenaki postali bolj enaki. (Bobbio 1995: 98)

Koncept enakosti je relativen in ne absoluten. Relativen je vsaj zaradi treh spremenljivk, ki jih je treba upoštevati vselej, ko razpravljamo o večji ali manjši zaželenosti in/ali večji oziroma manjši uresničljivosti enakosti: a) subjekti, med katerimi naj bi delili dobrine ali obremenitve; b) dobrine ali obremenitve, ki naj bi jih delili; c) merila, na podlagi katerih naj bi delili. Subjekti so lahko vse, številni ali maloštevilni ali celo en sam; dobrine, ki jih je treba deliti, so lahko pravice, gospodarske prednosti ali olajšave ali položaji v sistemu oblasti; merila so lahko potrebe, zasluge, sposobnost, položaj, prizadevanje in druga ter na koncu odsotnost slehernega merila, ki je značilnost najbolj egalitarnega načela. V skladu z večjim ali manjšim obsegom zajetih oseb, z večjo ali manjšo količino in vrednostjo dobrin, ki jih je treba razdeliti ter glede na merilo, uporabljeno za delitev določene dobrine določeni skupini ljudi, je moč razlikovati bolj ali manj egalitarne doktrine. (Bobbio 1995: 88, 90)

Poleg teh meril pa je pomembna še dimenzija narave enakosti: egalitarist izhaja iz prepričanja, da je večji del neenakosti, ki ga žalijo in bi jih rad spravil s sveta, družbene narave in da jih je moč odstraniti; neegalitarist izhaja iz nasprotnega prepričanja, da so naravne in da so kot takšne neodpravljive. (Bobbio 1995: 95)

Seveda lahko na tej dimenziji avtorje lociramo le glede na medsebojne relacije, in sicer kam se uvrščajo glede na Rawlsovo stališče o idealu enakosti. Koncept enakosti se pri Rawlsu močno nanaša na njegov osrednji koncept pravičnosti, ki ga definira z dvema temeljnima načeloma:

- “Prvo načelo: Vsak posameznik mora imeti enako pravico do najboljšejšega skupnega sistema enakih temeljnih svoboščin, ki so usklajene s podobnim sistemom svoboščin za vse. Drugo načelo: Družbene in ekonomske neenakosti naj bodo urejene tako, da so:
- a) najkoristnejše za tiste, ki so najbolj zapostavljeni, v skladu s principom pravične varnosti in
 - b) vezane na službe in položaje, ki so v skladu s pošteno enakostjo možnosti dostopni vsem.” (Rawls 1992: 302)

Načeli sta leksično urejeni z dvema prioritetnima praviloma. Prvo določa prioriteto prvega načela nad drugim, kar pomeni, da je svobodo mogoče omejiti le zaradi svobode. Drugo pravilo določa prioriteto drugega načela pravičnosti nad načeli učinkovitosti in maksimiranja skupnih koristi ter prioriteto načela poštene enakosti možnosti pred načelom razlike. (Rawls 1992: 302, 303)

Pravico do pravičnosti in posledično enakosti imajo po Rawlsu moralne osebe, ki imajo občutek za načela pravičnosti in vsaj minimalno motivacijo za delovanje v skladu z njimi. Subjekti, med katerimi naj bi delili dobrine ali obremenitve, so v glavnem vsi ljudje v določeni družbi. Iz prvega načela pravičnosti izhaja enakost pravic in temeljnih svoboščin brez merila, na podlagi katerega naj bi delili. Na podlagi drugega načela pa opredeljuje t. i. "demokratično" enakost, ki temelji na enakosti kot poštene enakosti možnosti in na načelu difference. V nasprotju s prvim načelom pa pri drugem obstaja merilo, in sicer naravne sposobnosti. Naravna porazdelitev teh sposobnosti ni niti pravična niti nepravična; to so naravna dejstva. Vprašanje pravičnosti se zastavi pri odnosu družbenih institucij do teh dejstev. Zato je potreben dodaten pogoj, in sicer načelo difference, ki določa, da se s favoriziranjem tistih z boljšimi sposobnostmi mora izboljšati situacija tistih s slabšimi. (Rawls 1992: 65, 101, 102, 505, 506, 511)

Ker bom za indikator mesta na dimenziji levica – desnica uporabila merilo enakost – neenakost, za enote razvrščanja nisem določila avtorjev samih, ampak le njihove članke in monografije, saj iz ene same dimenzije ne morem poploševati na celoto idej, interesov in usmeritev avtorja. V primeru homogenosti skupin na podlagi podatkov iz analize citiranja bi njihova dela analizirala glede na zgoraj podane spremenljivke in primerjala, kakšno stališče imajo do enakosti v primerjavi z drugimi deli v isti skupini – preverjala bi torej homogenost skupin na dimenziji enakost – neenakost. Vendar podatki niso izpolnili niti prvega pogoja.

VZOREC IN OPERACIONALIZACIJA

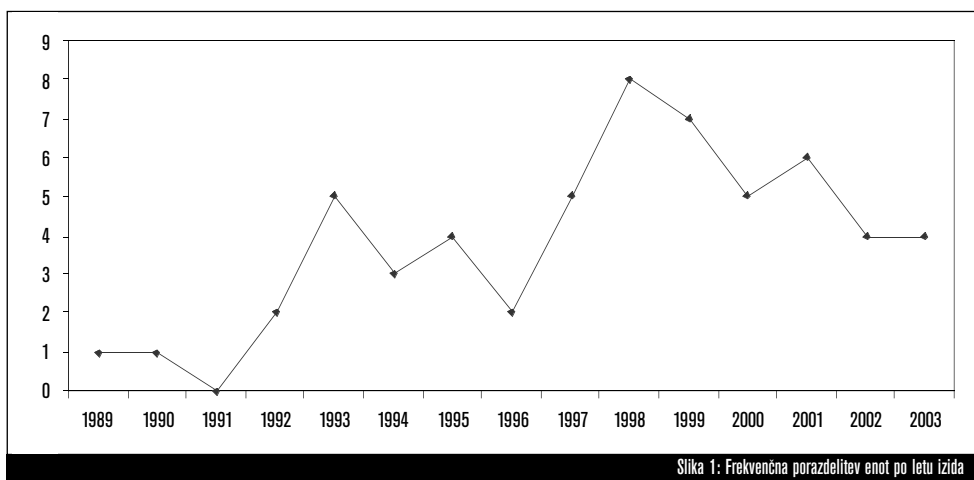
Kot je bilo že rečeno, vzorec sestavljajo članki, znanstvene in strokovne monografije slovenskih avtorjev, ki citirajo Johna Rawlsa. V poštev so prišli tudi članki, ki njegovih del nimajo navednih v referencah. Začetni vzorec sem nabrala s pomočjo vzajemne bibliografsko-kataložne baze podatkov COBIB.SI, nadaljevala pa sem z raziskovanjem referenc le-tega. Vzorec vsebuje 57 enot 27 avtorjev. Vzorec ni izčrpen, kar pomeni, da vanj niso vključene vse mogoče enote. Vnaprej sem iz vzorca izključila monografije, ki so v bazi določene kot učbeniki ali drugo učno gradivo, diplomske in magistrske naloge ter disertacije.

Za vsako enoto sem določila osnove opredelitve, torej avtorja, letnico objave in citirana Rawlsova dela. Pri analizi uporabljene bibliografije sem za zagotavljanje enoličnega kodiranja uporabila seznam, ki ga je sestavil Eddie Yeghiayan z Univerze Kalifornija, Irvine. Seznam sicer vključuje bibliografijo le do leta 1995, kasnejša dela sem kodirala na podlagi pregleda samih del.

S tekstovno analizo sem nato v vsaki enoti določila ključne Rawlsove koncepte, ki jih avtor uporablja za razvijanje lastne argumentacije. V povezavi s temi koncepti sem analizirala, katere dodatne avtorje podajajo v relaciji z njimi, pri čemer sem razlikovala kakšno zvezo določa avtor med Rawlsovim konceptom in pojmovanjem le-tega s strani dodatnega avtorja. Zveza je lahko popolna – pojmovanje koncepta se prekriva s Rawlsovim pojmovanjem, lahko pa je nepopolna ali nična – pojmovanje dodatnega avtorja se razlikuje po obsegu, vsebini ali v celoti. Ta dodatna spremenljivka odkriva specifične avtorjev, saj nekateri dodatne avtorje citirajo vzporedno, nekateri pa poudarjajo razlike med njimi in Johnom Rawlsom.

PREGLED CITIRANJA

Citiranje Rawlsovih del se je v Sloveniji začelo relativno pozno – prvič v letu 1989, kar 18 let po izidu knjige “*A Theory of Justice*”. Prvi avtor, ki ga je citiral, je bil Veljko Rus, drugi so se mu pridružili šele leta 1992. Največ enot je bilo izdanih leta 1998, in sicer osem enot petih avtorjev, pri čemer moramo poudariti strokovno monografijo Antona Jamnika “*Liberalizem in vprašanje etike*”, ki se v veliki večini posveča prav Johnu Rawlsu.

Slika 1: Frekvenčna porazdelitev enot po letu izida

V Rawlsovem opusu dominira monografija “*A Theory of Justice*”, ki je bila prvič izdana leta 1971. Kar v 77 odstotkih enot je citiran vsaj eden od ponatisov te monografije, v preostalih pa je citirana vsaj ena od drugih njegovih monografij (“*A Theory of Justice, Revised edition*”, “*Political Liberalism*”, “*Political Liberalism, Revised edition*”, “*The Law of Peoples: with ‘The Idea of Public Reason Revisited’*”). K frekventnosti citiranja člankov največ pripomore že prej omenjena Jamnikova monografija, v njej namreč navaja iz 15 Rawlsovih člankov. Le štiri v štirih enotah od 57 pa v referencah ni navedeno, iz katerega dela izhajajo.

Citirana bibliografija ^a		N
A Theory of Justice	1971 ^b	44
Political Liberalism	1993	9
A Theory of Justice, Revised edition	1999	5
Justice as Fairness: Political not Metaphysical	1985	3
Political Liberalism, Revised edition	1996	3
The Law of Peoples: with “The Idea of Public Reason Revisited”	1999	3
A Kantian Conception of Equality	1975	2
Fairness to Goodness	1975	2
Gerechtlichkeit als Fairness	1977	2
Kantian Constructivism in Moral Theory	1980	2
The Priority of Right and Ideas of The Good	1988	2
The Domain of The Political and Overlapping Konsensus	1989	2

^a Celoten seznam je na koncu članka, vključno z osmimi dodatnimi deli, ki jih navaja le Anton Jamnik (1998b).

^b S ponatise v letih: 1972, 1973, 1992.

Tabela 1: Največkrat citirane publikacije Johna Rawlsa pri slovenskih avtorjih

Osrednji Rawlsov koncept je pravičnost. Pri tem ne smemo pozabiti, da v okvir njegovega pojmovanja pravičnosti spada veliko število drugih konceptov, ki jih v analizi nisem specificirala ravno zaradi njihove številčnosti. Nekateri koncepti spadajo na višjo, paradigmatško raven, kot npr. univerzalizem in individualizem; sem spada tudi koncept Rawlsove teorije pravičnosti kot celote.

Rawlsov koncept	N		N
Pravičnost	36	Aktivna participacija	2
Konsenz	9	Avtonomni subjekt	2
Izhodiščni položaj	8	Družbena blaginja	2
Načelo difference	7	Javni um	2
Teorija pravičnosti	6	Racionalni subjekt	2
Dobro	5	Družba narodov	1
Civilna nepokorščina	4	Javna upravičba	1
Enakost	4	Javni interes	1
Legitimnost	4	Konfederacija	1
Univerzalizem	4	Koristna neenakost	1
Družbena pogodba	3	Praktični razum	1
Individualizem	3	Primarne dobrine	1

Tabela 2: Frekvenčna porazdelitev obravnavanih Rawlsovih konceptov

V povezavi s koncepti sem analizirala tudi navajanje dodatnih avtorjev. Kakor bi lahko pričakovali, so avtorji v povezavi z Rawlsom največkrat navajali Jürgena Habermasa in Roberta Nozicka, ki sta v svojih delih kritizirala Rawlsove koncepte. Po drugi strani pa so nekateri avtorji specifični le za koncepte, npr. avtorji Joseph Raz, Hugo Bedau in Christian Bay so specifični za koncept civilne nepokorščine.

Dodatni avtorji ^a	N		N
Habermas, Jürgen ^b	15	Bedau, Hugo A.	3
Nozick, Robert ^c	9	Lyotard, Jean-François ^c	3
Dworkin, Ronald M. ^c	8	Sandel, Michael J.	3
MacIntyre, Alasdair C.	5	Walzer, Michael ^c	3
Agich, George J.	4	Connor, Walter D.	2
DeNicola, R. Daniel	4	Gosar, Andrej	2
Höffe, Otfried ^c	4	von Hayek, Friedrich A.	2
Raz, Joseph ^c	4	Rae, Douglas	2
Bay, Christian	3	Taylor, Charles	2

^a Poleg navedenih je še 31 avtorjev, katerih frekvenca je 1.

^b Pri citiranju J. Habermasa je v devetih primerih zveza med konceptom in njegovim pojmovanjem popolna, šestkrat nepopolna ali nična.

^c Pri citiranju R. Nozicka, R. Dworkina, O. Höffa, J. Raza, J. F. Lyotarda in M. Walzerja je le ena od zvez popolna, preostale nepopolne ali nične.

Tabela 3: Frekvenčna porazdelitev dodatnih avtorjev

RAZVRŠČANJE V SKUPINE

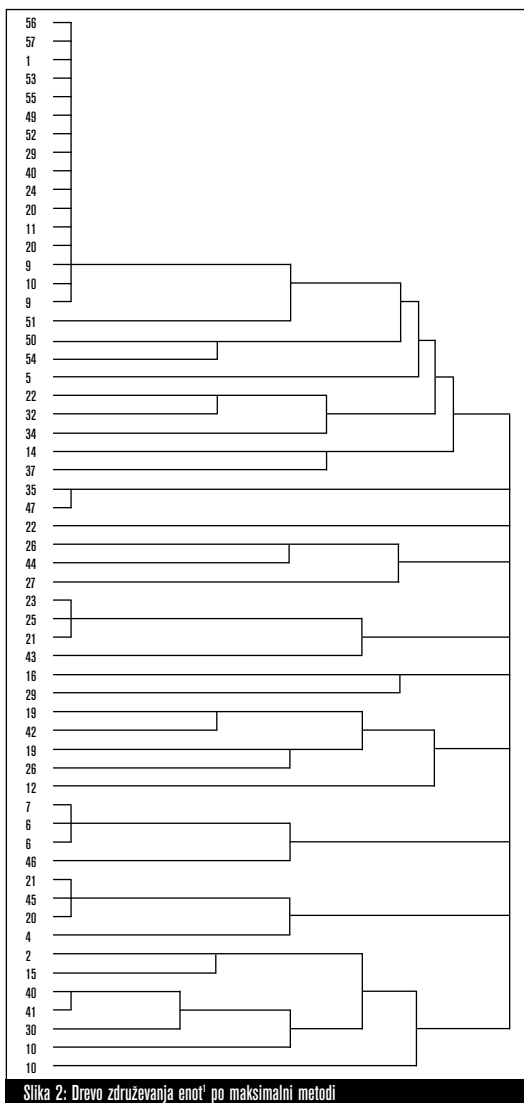
Da bi ugotovila, ali se avtorji razporejajo naključno ali ne, sem enote analizirala s procesom razvrščanja v skupine, s katerimi enote razvrščamo v skupine tako, da so skupine čim bolj homogene in izolirane druga od druge. Enote smo razvrščali glede na spremenljivke, ki so merile citiranje Rawlsovih konceptov, torej prisotnost ali odsotnost. Enote so podobne, kadar se ujemajo v prisotnosti določenega koncepta, zato sem za merjenje podobnosti med binarnimi enotami izbrala Jaccardovo mero ujemanja, saj le-ta ne upošteva ujemanja v odsotnosti pri obeh enotah.

Pri analizi smo najprej uporabili dve od hierarhičnih metod združevanja v skupine, le-te temeljijo na zaporednem združevanju skupin v novo skupino. Uporabila sem maksimalno metodo ali metodo polne povezanosti, ki v vsakem

koraku združuje po dve skupini, kjer je mera različnosti med novo skupino in drugimi skupinami določena z največjo razdaljo združenih enot od drugih skupin. Maksimalna metoda je osredotočena na razkrivanje znotraj kohezivnih skupin in se ne zmeni za zunanjo izolacijo le-teh. (Ferligoj 1989: 76)

Metoda, ki razkriva zunanje izolirane skupine, je minimalna metoda ali metoda enojne povezanosti (Ferligoj 1989:76), kjer je mera različnosti med novo skupino in drugimi skupinami določena z najmanjšo razdaljo združenih enot od drugih skupin. Iz dendrograma ali drevesa združevanja, narejenega na podlagi minimalne metode, ne moremo razbrati števila skupin, saj je prišlo do t.i. verižnega učinka metode, kar pomeni, da se enote razvrščajo v prekrivajoče se skupine.

Glede na drevo združevanja po maksimalni metodi lahko sklepam, da v naravni strukturi podatkov ni izrazito homogenih skupin, saj so

Slika 2: Drevo združevanja enot¹ po maksimalni metodi

na nižjih ravneh združevanja izraziti skoki, ki so sorazmerni z različnostjo med združenimi skupinami. Z metodama smo torej razkrili neizrazito strukturo podatkov, in sicer razvrstitev v deset relativno nehomogenih in prekrivajočih se skupin.

Da bi preverili rešitev, ki smo jo dobili s pomočjo maksimalne metode, smo podatke analizirali z nehierarhično metodo, metodo voditeljev. Pri metodah združevanja v skupine se namreč kaže t. i. "požrešna" hevrstika,² ki je bolj izrazita pri neizraziti strukturi. Metoda voditeljev je nehierarhična metoda razvrščanja v izbrano število skupin, pri kateri se najprej določi množica predstavnikov posameznih skupin – voditeljev, nato se priredi vsaka enota najbližjemu voditelju in izračunajo težišča tako dobljenih skupin, ki so novi voditelji; postopek se ponavlja, dokler se nova množica voditeljev ne razlikuje od množice voditeljev, dobljene korak pred njo. (Košmelj et al. 2001: 73)

Problem metode voditeljev je v tem, da ne preveri vseh mogočih razvrstitev v določeno število skupin. Ker je končna razvrstitev odvisna od začetnega izbora voditeljev, sem s programom SPSS postopek razvrščanja ponovila večkrat. Optimalno rešitev sem določila na podlagi kriterijske funkcije, ki je določena z vsoto evklidskih razdalj vseh enot do težišč svojih skupin. V ponovitvi, pri kateri sem za voditelje določila težišča skupin iz hierarhične razvrstitve po maksimalni metodi, je kriterijska funkcija imela najnižjo vrednost. Do rešitve je program prišel brez iteracij, kar pomeni, da je ta razvrstitev enaka razvrstitvi, dobljeni z maksimalno metodo.

Z obema metodama razvrščanja (hierarhično in nehierarhično) sem torej razkrila deset relativno nehomogenih in prekrivajočih se skupin. Torej v podatkih ni izrazite naravne strukture, enote se slabo porazdeljujejo.

SPECIFIKACIJE SKUPIN

Razvrščanje, kakor smo pričakovali, dominira osrednji koncept – pravičnost. Največ enot je razvrščenih v prvo skupino, za katero je značilen ravno ta koncept.

Skupina	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
N	25	7	4	4	5	2	4	3	1	2

Tabela 4: Frekvenčna porazdelitev enot po skupinah

¹ Enote analize so članki, znanstvene in strokovne monografije slovenskih avtorjev, v katerih citirajo Johna Rawlsa.

² "Požrešna" hevrstika pomeni naslednje: postopek se začne z združevanjem enot in nato v vsakem koraku združi najbližji skupini. V naslednjih korakih se lahko izkaže, da bi bilo bolje, ko bi v prejšnjih korakih združeval drugače, vendar se ne da pomagati. (Ferligoj 1989: 74, 75)

Pri vsaki od skupin smo pregledali prisotnost in odsotnost Rawlsovih konceptov in ugotovili, da je za vsako skupino specifičen eden od njih, ki ga obravnavajo vse enote v skupini (pri nekaterih skupinah je to edini koncept, ki ga obravnavajo enote). Koncepti, ki so označeni z zvezdico, določajo voditelja skupine, torej njeno središče, okoli katerega so bolj ali manj oddaljene enote.

Skupina	Specifični koncept	Drugi pomembni koncepti
1.	Pravičnost*	Družbena blaginja, enakost, individualizem
2.	Izhodiščni položaj*	Pravičnost*, konsenz*, enakost, racionalni subjekt
3.	Teorija pravičnosti*	Javna upravičba
4.	Civilna nepokorščina*	Pravičnost
5.	Dobro*	Pravičnost*, družbena pogodba, univerzalizem
6.	Avtonomni subjekt*	Javni um*, univerzalizem*, družbena pogodba
7.	Načelo difference*	Legitimnost, univerzalizem
8.	Konsenz*	Javni interes, legitimnost, načelo difference
9.	Koristna neenakost*	
10.	Legitimnost*	

Tabela 5: Specifike skupin

Poleg tega sem za vsako od skupin pregledala članstvo avtorjev – ali so vse enote istega avtorja v isti skupini ali so razpršene. Nobena od skupin ni specifična za le enega avtorja – torej, da je edini avtor v skupini, skupina pa obsega vse njegove enote. Spodaj navedeni so tisti avtorji, katerih enote so združene v isti skupini.

Glede na to, da se enote nekaterih avtorjev porazdeljujejo tudi v pet različnih skupin, lahko zagotovo trdim, da podatki ne odsevajo latentne dimenzije levica – desnica, če seveda pri tem predpostavljamo stabilno teoretsko orientacijo avtorjev. Najbolj razpršeni so namreč tisti avtorji, ki imajo največ enot: npr. Anton Jamnik (šest enot) se razvršča v štiri skupine, Jelica Šumič - Riha (šest enot) celo v pet skupin. Iz tega lahko sklepamo, da razvrstitev ne odseva nobene latentne spremenljivke, temveč le vsebino enot, torej uporabljene koncepte.

Skupina	
1.	Marjan Balažic, Martin Breclj, Srečo Dragoš, Janez Juhant, Vesna Leskošek, Marijan Pavčnik, Rok Svetlič, Boštjan Zalar in Milan Zver
2.	Peter Jambreč
3.	Bojan Borstner, Rado Riha, Rudi Rizman
4.	Miro Cerar
5.	Primož Jakop
6.	
7.	Zoran Kanduč, Franc Milan
8.	Anton Mlinar, Matjaž Nahtigal
9.	
10.	

Tabela 6: Članstvo avtorjev v skupinah

SKLEP

Analiza citiranja je prvotno pokazala rast citiranja Rawlsa, vendar centralnost njegovega dela "A Theory of Justice". Posledično se je izkazala tudi centralnost koncepta pravičnosti, ki prevladuje med enotami.

Z metodo razvrščanja v skupine sem razkrila neizrazito strukturo enot, ki ne odseva latentne spremenljivke enakost – neenakost in posledično razdelitve levice – desnica. K temu je v glavnem pripomogel okvir tekstovne analize, saj bi z analizo stališča do stopnje enakosti po vsej verjetnosti lahko razlikovala med avtorji, ki so privrženci bolj ali manj egalitarne doktrine. Analiza, ki bi lahko pripeljala do podatkov, ki bi upoštevali to distinkcijo, pa bi morala vsebovati oceno vrednotenja Rawlsovih konceptov. Takšna analiza pa je po mojem mnenju težko izvedljiva, saj redkokateri avtor izrecno izpostavlja strinjanje oz. nestrinjanje s konceptom v celoti. Analizo bi potem morali omejiti le na obravnavanje enega koncepta – glede na zgoraj povedano bi bila najbolj primerna analiza definicije enakosti.

Razvrščanje v skupine odseva strukturo Rawlsovih konceptov, ki so osrednji različnim avtorjem. Tako lahko med najbolj vplivne štejemo koncept pravičnosti, sledijo mu koncepti: izhodiščni položaj, dobro, civilna nepokorščina, načelo difference, teorija pravičnosti kot celota, konsenz, avtonomni subjekt, legitimnost, koristna neenakost. Prekrivanje skupin pa odseva njihovo inherentno medsebojno povezanost.

LITERATURA

- Adlešič, Gregor (1998) "Po vrlini ali nazaj k njej?", *Socialno delo*, 37 (1): 33–41.
- Adlešič, Gregor (1998) "Rawlsova teorija pravičnosti", *Socialno delo*, 37 (6): 441–447.
- Balažič, Milan (2000) "Politologija, znanost, psihoanaliza, resnica", *Teorija in praksa*, 37 (2): 229–247.
- Bobbio, Norberto (1995) *Desnica in levica: Razlogi in pomeni političnega razlikovanja*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Borstner, Bojan (1992) "Moralni realizem: Ali se je Mackie motil?", *Znanstvena revija. Družboslovje in filozofija*, 4 (2): 175–185.
- Brecelj, Martin (2003) "Med Evropsko zvezo in svetovno državo", *Nova revija*, 22 (252/253): 140–164.
- Cerar, Miro (1993) "Nekateri pravni in moralni vidiki ugovora vesti", *Zbornik znanstvenih razprav*, 53: 31–48.
- Cerar, Miro (1994) "Ugovor vesti in slovenski pravni ureditvi", v: Jernej Rovšek in Darja Antonijević (ur.). *Uveljavljanje političnih, državljskih, ekonomskih in socialnih pravic v pravnem sistemu Republike Slovenije*, 27–35. Ljubljana: Svet za varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin.
- Cerar, Miro (1996) *Večrazsežnost človekovih pravic in dolžnosti*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Dragoš, Srečo (1998) "Pravičnost na Slovenskem", v: Alojz Cindrič (ur.). *Čarnijev zbornik (1931–1996)*, 155–169. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za sociologijo.
- Dragoš, Srečo (1998) "Pravičnosti v tranziciji", *Socialno delo*, 37 (1): 3–17.
- Dragoš, Srečo, Vesna Leskošek (2003) *Družbena neenakost in socialni kapital*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Ferligoj, Anuška (1989) *Razvrščanje v skupine: Teorija in uporaba v družboslovju*. Ljubljana: Raziskovalni inštitut, FSPN.
- Jakop, Primož (2000) "Liberalistični pogled na pravičnost", *Tretji dan*, 29 (5): 81–90.
- Jambreč, Peter (1999) "Oblast brez mask in ustava", *Nova revija*, 18 (204/205): 1–20.
- Jamnik, Anton (1997) "Med vrednotami in liberalizmom", *Bogoslovni vestnik*, 57 (4): 545–559.
- Jamnik, Anton (1997) "Moralna teorija Johna Rawlsa", *Filozofija na maturi*, 4 (3/4): 8–10.
- Jamnik, Anton (1997) "Postmoderna etična perspektiva in liberalizem", *Nova revija*, 16 (186): 135–163.
- Jamnik, Anton (1998) "Liberalizem in vprašanje pravičnosti", *Tretji dan*, 27 (11): 49–53.
- Jamnik, Anton (1998) *Liberalizem in vprašanje etike*. Ljubljana: Nova Revija.
- Jamnik, Anton (2000) "Rawlsova teorija pravičnosti kot poštenosti", *Bogoslovni vestnik*, 60 (1): 5–23.
- Juhant, Janez (1997) "Razpotja slovenske družbe ali zakaj ne liberalizma?", *Nova revija*, 16 (179): 140–155.
- Juhant, Janez (1998) "Neoliberalizem in razpotja slovenske družbe", v: Anton Jamnik. *Liberalizem in vprašanja etike*, 375–388. Ljubljana: Nova Revija.
- Kanduč, Zoran (1994) "Vloga in mesto enakosti v polju pravnega fenomena", *Problemi*, 32 (3/4): 269–288.
- Kodelja, Zdenko (2001) "Pravičnost: najpomembnejša vrлина šole kot socialne institucije", *Sodobna pedagogika*, 52 (5): 8–18.
- Kodelja, Zdenko (2002) "Enakost in svoboda: temeljni vrednoti demokracije in šole", *Sodobna pedagogika*, 53 (5): 10–23.
- Košmelj, Blaženka, Franc Arh, Alojzija Doberšek - Urbanc, Anuška Ferligoj, Matjaž Omladič (2001) *Statistični terminološki slovar*. Ljubljana: Statistično društvo Slovenije.
- Milan, Franc (1999) "Esej o primerjavi dveh načel porazdelitve dobrin", *FNM*, 6 (3/4): 100–102.
- Mlinar, Anton (2001) "Viri javne morale: Prispevki k razmerju med vero in moralo v sodobni liberalni družbi", *Nova revija*, 20 (236): 191–219.
- Nahtigal, Matjaž (2002) *Vloga prava v državah v tranziciji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Pavčnik, Marijan (2001) "Pravičnost in pravo", *Nova revija*, 20 (228/229): 204–232.
- Pavčnik, Marijan (2001) "Pravičnost in pravo", *Pravnik*, 56 (1/3): 3–30.
- Rawls, John (1992) *A Theory of Justice*. London: Oxford University Press.
- Riha, Rado, Šumič - Riha Jelica (1993) *Pravo in razsodna moč*. Ljubljana: Knjižna zbirka Krt.
- Rizman, Rudi (1992) "Intelektualni temelji liberalizma" v Rudi Rizman (ur.). *Sodobni liberalizem*, 15–33. Ljubljana: Krt.
- Rus, Veljko (1989) "Enakost in pravičnost", *Družboslovne razprave*, 6 (8): 99–106.
- Rus, Veljko (1990) *Socialna država in družba blaginje*. Ljubljana: Domus.
- Rus, Veljko (1999) "Hybrid forms of privatisation", *Družboslovne razprave*, 15 (29): 31–42.
- Škerlep, Andrej (2000) "Od refevdalizacije k deliberativni demokraciji: Tri faze v Habermasovem pojmovanju javnosti", *Javnost*, 7 (S): S73–S82.
- Škerlep, Andrej (2002) "Javnost, javno mnenje in diskurzivna racionalnost", *Družboslovne razprave*, 18 (41): 153–169.
- Stres, Anton (1996) *Svoboda in pravičnost: oris politične filozofije*. Celje: Mohorjeva družba.

- Stres, Anton (1999) "Katoliška Cerkev v demokratični Sloveniji", *Nova revija*, 18 (206): 78–98.
- Šumič - Riha, Jelica (1993) "Liberalismus und Partikularismus im neuen Europa", *Filozofski vestnik*, 14 (2): 213–225.
- Šumič - Riha, Jelica (1993) "Pravičnost versus zakon ali izzivi postmoderne skupnosti", *Problemi*, 31 (7): 37–50.
- Šumič - Riha, Jelica (1994) "Fictions of Justice", *Filozofski vestnik*, 15 (2): 67–80.
- Šumič - Riha, Jelica (1995) "Nemožni konsenz: etika in politika", *Problemi*, 33 (1/2): 81–94.
- Šumič - Riha, Jelica (2001) "Vzpon prava, zaton politike", v Jelica Šumič - Riha (ur.). *Pravo in politika*, 47–74. Ljubljana: Liberalna akademija.
- Svetlič, Rok (2003) "Dolžnost skozi institucionalnost in svoboda skozi enakost", *Nova revija*, 22 (254/255): 227–236.
- Teršek, Andraž (2000) "Pravna država in legitimnost", *Nova revija*, 19 (221/222): 222–239.
- Teršek, Andraž (2001) "Teorija legitimnosti; Koncept (eksekutivne) legitimnosti v razmerju do civilne neposlušnosti in nekaterih drugih oblik izražanja protesta zoper državno oblast", *Pravnik*, 56 (1/3): 79–109.
- Yeghiayan, Eddie. *John Rawls Bibliography*. <http://sun3.lib.uci.edu/indiv/scctr/philosophy/rawls.html> (10. 3. 2004)
- Zalar, Boštjan (1995) "Liberalizem in človekove pravice", *Anthropos*, 27 (5/6): 226–242.
- Zalar, Boštjan (1995) "Model lastninskega preoblikovanja podjetij znotraj pravnega okvira ureditve človekovih pravic", *Pravnik*, 50 (11/12): 663–681.
- Zalar, Boštjan (1995) "Odnos med delom, kapitalom in participativnimi (človekovimi) pravicami v podjetju", *Teorija in praksa*, 32 (11/12): 956–966.
- Zalar, Boštjan (1999) "Načelo socialne države v teoriji in pravu o človekovih pravicah", v Alenka Šelih (ur.). *Posvet ob 50-letnici Splosne deklaracije OZN o človekovih pravicah*, 77–102. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
- Zalar, Boštjan (1999) "The (un)acceptable liberalisation of the (welfare) state", *Družboslovne razprave*, 15 (29): 15–30.
- Zalar, Boštjan (1999) *Privatizacija in človekove pravice*. Ljubljana: Znanstvena knjižnica FDV.
- Zalar, Boštjan (2002) "Temeljni instrumentarij določanja in odločanja o (človekovih) pravicah v zvezi z novimi tehnologijami", *Družboslovne razprave*, 18 (40): 135–154.
- Zver, Milan (1997) "Ključni svobode: Oris zgodovinskih korenin sodobnih koncepcij liberalizma", *Nova revija*, 16 (187/188): 235–253.
- Zver, Milan (1998) "Človekove pravice in socialna pravičnost", *Tretji dan*, 27 (11): 54–62.

CITIRANA BIBLIOGRAFIJA JOHNA RAWLSA

- (1971) *A Theory of Justice*. Cambridge, Massachusetts: Belknap Press of Harvard University Press.
- (1972) *A Theory of Justice*. Oxford: Clarendon Press.
- (1973) *A Theory of Justice*. London: Oxford University Press.
- (1975a) "A Kantian Conception of Equality", *Cambridge Review*, 96 (2225): 94–99.
- (1975b) "Fairness to Goodness", *Philosophical Review*, 84 (4): 536–554.
- (1975c) "The Independence of Moral Theory", *Proceedings and Addresses of the American Philosophical Association*, 48: 5–22.
- (1977a) "Gerechtigkeit als Fairness", v Otfried Höffe (ur.). *Gerechtigkeit als Fairness*. Reihe praktische Philosophie, 6. Freiburg: Alber.
- (1977b) "The Basic Structure as Subject", *American Philosophical Quarterly*, 14 (2): 159–165.
- (1979) "A Well-Ordered Society", v Peter Laslett in James Fishkin (ur.). *Philosophy, Politics and Society*, 6–20. New Haven, Conn.: Yale University Press.
- (1980) "Kantian Constructivism in Moral Theory", *Journal of Philosophy*, 77 (9): 515–572.
- (1982a) "Social Unity and Primary Goods", v Amartya Sen in Bernard Williams (ur.). *Utilitarianism and Beyond*, 159–185. Cambridge: Cambridge University Press.
- (1982b) "The Basic Liberties and Their Priority", v Sterling M. McMurrin (ur.). *The Tanner Lectures on Human Values, III*, 1–87. Cambridge: Cambridge University Press.
- (1985) "Justice as Fairness: Political not Metaphysical", *Philosophy & Public Affairs*, 14 (3): 223–251.
- (1987) "The Idea of an Overlapping Consensus", *Oxford Journal for Legal Studies*, 7 (1): 1–25.
- (1988) "The Priority of Right and Ideas of the Good", *Philosophy & Public Affairs*, 17 (4): 251–276.
- (1989a) "The Domain of the Political and Overlapping Consensus", *New York University Law Review*, 64 (2): 233–255.
- (1989b) "Themes in Kant's Moral Philosophy", v Eckhart Forster (ur.). *Kant's Transcendental Deductions: The Three Critiques and the 'Opus postumum'*, 81–113, 253–256. Stanford, California: Stanford University Press.

- (1990) "The 'Separateness of Persons' Objection", v J. Glover (ur.). *Utilitarianism and its Critics*, 91–92. London, New York: Collier Macmillan Publishers.
- (1992) *A Theory of Justice*. London: Oxford University Press.
- (1993a) *Political Liberalism*. New York: Columbia University Press.
- (1996) *Political Liberalism*, Revised edition. New York: Columbia University Press.
- (1999a) *The Law of Peoples: with "The Idea of Public Reason Revisited"*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- (1999b) *A Theory of Justice, Revised edition*. Cambridge, Massachusetts: Belknap Press of Harvard University Press.